

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater,

Men kan de vraag stellen: maar hebben wij met die vreemde filosofie eigenlijk wel veel te maken? Er is door de wijzen dezer wereld zooveel dwaasheid verkondigd, en de Schrift waarschuwt daartegen zeer ernstig. Laten wij er verre van blijven.

Maar dan hebben wij de waarschuwing der Schrift zeker niet verstaan. Wij waren in onzen kring gelukkig reeds een kwart eeuw geleden door Prof. Schilder ernstig gewaarschuwd tegen het gevaar, dat ons van deze leer der existentie en van de paradox, van het ja en neen bedreigde. Hij doorzag deze leer en al wel velen, ook onder ons, zulks overdreven achten, thans behoorde de heilsche verleiding wel zeer duidelijk tot alle christenen te spreken, iets wat helaas niet het geval is.

Zoolang deze wijsheid nog gevangen bleef in moeilijke verstaanbare filosofische vaktaal, bleef de belangstelling beperkt tot den universitaire kring.

Maar dit werd allengs heel anders, vooral toen men meende, dat de kerk van Christus er veel door leeren kon.

En het dreigend kwaad wordt nu merkbaar voor gansch het leven, nu de Fransche geest in een J. P. Sartre, langs den weg naar beneden, er zich meester van maakte en bij hem de brutale godloochening, als naar de gewoonte der revolutie, vergezeld gaat van de reductie, het terugkrabbelen, het verbergen van het gif in schoonschijnend omhulsel.

Hij lijkt dan weer op Rousseau, die in den gloed van zijn taal zijn inconsequenties wist te doen schuilen.

Zijn romans worden door de jeugd verslonden, en zullen wel spoedig allerwege vertalers vinden.

De gletscher smelt snel, en de wateren storten neer lange de heiling der intellectuelen, van universiteit en lezing en roman en tijdschrift en dagblad in het dal van het gewone leven.

Sartre is reeds wereldberoemd. Hij reisde naar Amerika. Men wil hem ook hier laten optreden.

Wij lezen van zijn wijsheid in tijdschrift en weekblad en in populaire bladen. Het dagblad volgde in Frankrijk reeds. Er wordt gedurig over deze filosofie gestreden. Tot op volksvergaderingen toe, waar de marxist den opdagenden vijand, immers het terugkeerende individualisme, met kracht bestrijdt.

De mensch wordt toch opgesloten in de wereld hier beneden en dat doet de marxist ook. Maar zijn eigenlijk bestaan is de dood en het niets. De bestemming

van het Nat. Soc. Duitsland den geest van dat regiem nog wel niet kwijt zullen zijn, in het tweede deel van zijn brochure aan de Overheid zooveel bevestigingen wil toekennen. Hij acht die uitgebreide overheidspraak wel niet het ideaal, maar in dezen tijd van overgang en vooral van nood moet de overheid zich wel met alles bemoeien. Onder de leuze: de overheid..... U ten goede wordt staatsinmenging op alle levenssterren als eisch gesteld. Het is m.i. overdadig, dat zoo het staatsocialisme onder ons wordt gepropageerd.

Het is wel jammer, dat men van Anti-Rev. zijde bij zijn ageren tegen het regeringsbeleid insake Ned. Indië door hier en daar in bond met mannen van de Partij van de Vrijheid en dergel. protestmeetings te organiseren meer het staatsrechtelijke dan het Gods Woord verlatende van de zaak op den voorgrond heeft gesteld. Zoo heeft Schouten in de Rivier-hal te Rotterdam naar zijn zeggen meer als Nederlander dan als christen gesproken. Er werd dan ook zonder gebed begonnen en aan het eind heeft men — gelijk het verslag in „De Rotterdammer“ luidde — de rede nog „verdiept“ door samen Ps. 89: 7 te zingen. Heeft de A. R. P. in onderscheiding van andere partijen en groepen, die eveneens maar toch op andere gronden en beginselen tegen het regeringsbeleid insake Indië zijn, niet een geheel eigen woord te spreken? Juist in zulke dingen als de Indische kwestie moet toch blijken, dat wij ons uitsluitend op de Schrift baseren!

Daarom kunnen wij dankbaar zijn voor een brochure als van Dr. S. U. Zuidema „De Indische kwestie“, één der weinige Geref. zendingarbeiders, die het goede beginsel van het Woord vasthouden. Genaemde brochure houdt zich vooral met de achtergronden der kwestie bezig. Men leze bijv. de hoofdstukjes „Karakter van het Hollandische vraagstuk“ en „De Nederlandse christen-democraten“ (de bladz. 19—24 en 28—30). Hij laat scherp zien, dat de twee modernistische, goddelooze leerstukken der Fransche Revolutie, de leer der volkssoevereïnteit en die van het zelfbeschikkingrecht der volken of naties, in de Indische politiek der regering een belangrijke rol spelen. Hij toont aan, dat in de beschouwingen van Prof. Kraemer, Dr. Verdoorn e.a. de humanistische geschiedenisbeschouwing en de Barthiaanse theologie elkaar ontmoeten; dat door die mannen de democratisch-revolutionaire beginselen van volkssoevereïnteit en zelfbeschikkingrecht als „evangelische“ beginselen worden aanvaard; dat het Barthianisme daarvoor juist de eigendoms theologie is, omdat zij altijd en overal het Evangelie aandient als een revolutionaire grootmacht van de eerste orde, zoodat een aanhanger van die theologie, door het Evangelie zelf revolutionair te noemen, het onderscheidingsvermogen heeft verloren, om revolutie als revolutie te onderkennen.

Wat zouden Prof. Dr. J. H. Davine, Dr. Verkuyl e.a. daarop hebben te antwoorden? Als de vrijgemaakten zeggen, dat er verband is tusschen het voortaan van de Indische revolutie en de theologische beschouwingen bij de genoemde zendingmensen, dan noemt men dit haast lasteren. Maar wat zullen ze nu tegen Dr. Zuidema zeggen?

van den mensch wordt wel binnen deze wereld gezocht, maar dit eindige bestaan wijst niet boven zich zelf uit, noch naar de gemeenschap, zooals de marxist dit wil, noch naar een transcendent doel. Het heeft geen grondslag in zichzelf. En dit doet den socialist terugschrikken voor de in wezen naaste familie.

Sartre maakt hetgeen een Heidegger in onverstanebare klanken vertelde voor ieder gewoon mensch toegankelijk.

Hij is als Voltaire van zich zelf zeide: ik ben als de klare beekjes, transparant, doch ondiep. Juist om het ondiepe is hij begrijpelijk en stelt hij voor heel gewone consequenties in het leven van den dag.

Juist daardoor is hij dubbel gevaarlijk.

En heeft Dr. Kuiper eens gezegd, dat de Fransche revolutie de uiterste consequentie was van het ongelooft, thans blijkt, dat die consequentie, die brutaliteit van den mensch nog verder kan gaan.

Maar zien wij eerst, wat deze wijze leert. Het kan in een notedop, in weerwil van de lange monologen, die de immorele wezens in zijn romans steeds weer houden.

De lezing van die romans kan waarlijk niet worden aanbevolen.

En dit wordt aanstonds wel duidelijk als Sartre zich tegen het verwijt wegens zijn schunnigheden verweert met te zeggen: maar wat deed Zola, dien gij prijst, en wat durfden al die naturalisten niet aan? Ik verlustig mij niet in het kwaad, ik teeken het leven alleen maar zooals het is.

En is de moraal van het gewone leven zoo mooi? Zegt men niet: het hemd is nader dan de rok? Charité bien ordonnée commence par soi-même? Of: doe een mensch goed en gij krijgt stank voor dank, behandel hem hard en hij is bruikbaar en vriendelijk? Welnu, zoo teeken ik hem, en wat hebt gij daartegen te zeggen?

Gij verwijt mij mijn atheïsme? Maar waren de wijzen der Fransche revolutie geen godloochenaars? Alleen, zij handhaafden nog wel een moraal; wat zeer inconsequent was. En wat is het radicalisme anders dan een nog wel spreken misschien van God, téwijl men zóó leert en doet, dat er niets zou veranderen ook al geloofde men niet?

Tegenover dit ongelooft heeft hij natuurlijk geen ongelijk. Hij zegt: ik zeg ook, dat God niet bestaat, maar ik trek dan de uiterste consequentie en ik zeg voort: dan is er ook geen wet, geen gebod, geen andere moraal dan die de mensch zich zelf maakt. En daarmee uit.

Toch wil hij humanist zijn en de mogelijkheid van een menschelijke samenleving bewijzen.

En dit kunststuk nu verricht hij in een klein werkje met den titel: „L'Existentialisme est un humanisme“. Zijn leer is een humanisme. Maar dan een, zooals hij die ons zal vertellen.

Wat is nu die leer?

Zij komt heel gewoon hierop neer, dat de existentie gaat vóór de essentie, het bestaan voor het wezen. Dat is de hoofdstelling.

De mensch bestaat, ja, maar hoe? Hij is op deze wereld geworpen, en betekent eigenlijk niets. Hij moet zich zelf maken. Hij schept zich zelf en dat doet hij door zijn keuze in volle vrijheid.

Als ik, dus Sartre, het wezen zou zetten vóór de existentie, als ik bijv. zou gewagen van een menschelijke natuur, dan zou ik moeten aannemen, dat er een Schepper is, die den mensch vormt naar een bepaald plan, dat hij van te voren vaststelt. Zooals een architect een huis bouwt en een werkmán een papier-snijder vormt.

Maar zoo is het niet. De mensch is er, maar hij moet nog worden. Hij ziet zich geplaatst te midden van een wereld van dingen, die, evenals hij zelf, niets betekenen. Wat is toch het naakte ding voordat de mensch er zich mee heeft bemoeid en het heeft omhangen met zijn woorden en begrippen? Het is niets. Het betekent niets, het heeft geen enkele rechtvaardiging. En het is moeilijk te midden van die dingen te leven, tusschen die slimmerige massa rondom ons heen. Een mensch, die dit goed ziet, wordt er we van. Hij keert zich met walging af. Nausée, zooals een zijner romans heet.

Want er is niets noodzakelijks. Alles is toevalligheid, willekeurig zonder reden van bestaan, zonder doel. De dingen komen en gaan. Wat er is, ook de mensch zelf, stort weer in het niets.

Er is ook geen wet geschreven in de hemelen. Niets moet er zijn, het is er eenvoudig. En de mensch ziet zich nu geworpen in zulk een onverschillige, koude wereld, die plotseling blijkt de zijne te zijn. Hij is opgedoken in de starre verblindende der dingen en veroordeeld tot het zoeken naar een zin, maar tevergeefs. Hij wil God worden, „maar de god, die ik worden wil, is niet in deze wereld, en ook niet in een andere“.

Zoo zien wij dat deze hoogmoedige mensch niet alleen God verwerpt, maar nu ook alle werk Gods. Zulvere consequentie van het ongelooft. Het is steeds weer gezegd: wie God verlaat, verliest ook deze wereld, ook al zoekt hij haar met sterk begeeren.

Maar de groote brutaliteit ligt hierin, dat hij meent te mogen walgen van het bestaande. Hij ontzegt aan Gods werk alle betekenis. Hij vervloekt het. Hij hoort het met den bittersten hoon. Hij lacht als een krankzinnige. Trouwens, wat is krankzinnigheid? Heeft misschien de man, dien wij opsluiten, niet het recht

om te zeggen, dat hij alleen wijs is, en de wereld gek?

Zoo staat de mensch daar nu, een niets en te midden van niets. Hij staat daar alleen. Volkomen hulpeloos. Daar is geen hemel en geen aarde, die hem iets vertellen. Daar is geen wet, geen norm, geen regel. Daar is ook niemand, die hem helpen kan. Alles kijkt hem met koude onverschilligheid aan. En dat is ontzettend, maar het is eenmaal zoo. Gij, dus roept Sartre den marxist toe, gij loochent God, maar gij meent, dat de mensch nog iets is, en dat hij zich op zijn vermogen kan beroepen. Gij loochent God en meent dat te kunnen doen zonder gevaar. Maar dat is niet zoo. Ik doe het ook, en ik vind het heel erg lastig. Maar het is nu eenmaal zoo. Het feit ligt er en ik reken daarmee. Ik ben geen gewone atheïst, die er zich op verheft te zeggen, dat God niet bestaat en dan verder meent alle dingen goed te kunnen noemen. Ik ga verder; ik zeg: ook al bestond God, dan zou er nog niets veranderen. Dan bleef ik precies dezelfde eenling, de hulpeloze, die nergens steun vindt en die zich nergens aan kan vasthouden. Het kan niet erger, deze hulpeloosheid.

Maar dan verheft zich deze mensch en zegt: maar zie, nu komt er licht. Want ik heb één ding, dat groot is. Ik ben vrij. En die vrijheid is mijn eenige en groote goed. Daar is niets, dat deze vrijheid bindt. Geen God en geen meester. Geen wet of gebod of moraal. Geen hulp en geen raadgever. De mensch staat met deze vrijheid absoluut alleen. Maar hij is dan ook alleen verantwoordelijk voor zijn keuze. Wat hij kiest is goed, want kwaad kan hij niet kiezen. Hij stelt zelf de maat van alle ding. Hij schept de moraal. En zooals hij kiest, zoo kiest hij voor heel de menschheid. Hij wil, dat allen kiezen zullen zooals hij. Hij is dus verantwoordelijk voor de keuze van allen. En dit te weten brengt juist den angst, dien alle menschen kennen of zij het weten willen of niet.

Maar wat die verantwoordelijkheid beteekent wordt niet duidelijk. Tegenover wien verantwoordelijk? Alleen tegenover zich zelf of ook tegenover de menschheid? Reden tot verwijt achteraf is er niet. Schuldgevoel is uitgesloten. En zoo gaat dat voort.

Kon de waanzin van den hoogmoed hooger klimmen?

De mensch zegt: God bestaat niet, en ook al bestond Hij, ik heb er niet mee te maken. Van Gods werken, die Zijn grooten Naam loven, keert hij zich met walging af. Hij zelf is een niet, zooals hij op de wereld geworpen werd, maar hij maakt zich zelf door zijn souvereine keuze.

En als men dan Sartre voorhoudt, hoe ontzettend het leven moet worden als deze leer alom werd aangevaard, dan antwoordt hij: toch ben ik humanist, want — en nu komt de reductie, dan is er weer een milieu, waarin de mensch leeft en een conditie. Dan zullen velen gelijke keuze doen. Er is geen menschelijke natuur, maar wel een universele waarde. Kwade trouw is uitgesloten. Zij is een dwaling. Ten slotte is deze wijze een optimist. Daar zal zeer goed een wereld met zijn wijsheid te bouwen zijn. In elk geval een wereld van de daad.

En Sartre eindigt zijn werkje met zich te verweren tegen een opmerking van christelijke zijde, dat hij niets dan wanhoop werkt. Het is niet waar, zegt hij. Want het is niet alleen zóó, dat wij niet gelooven, dat God bestaat, maar wij meenen ook niet, dat het probleem voor ons is de existentie van den mensch. Immers moet hij zich zelf vinden en zich overtuigd houden dat niets hem kan redden van zich zelf. Zoo is mijn wijsheid een optimisme. Deze mensch is „vrij“, want hij is van alle vrees voor den Rechter van hemel en aarde verlost. En na alle socialisme is ten slotte het meest strikte individualisme der Fransche revolutie teruggekeerd, maar nu in veel radikaleren zin. De slang bijt weer in zijn staart.

Met hartelijke groeten en heilbode uw toegenegen
MARNIX.

Youth for Christ.

De (herv.) Kerkbode van Monster schrijft:

De N.C.R.V. reporter deelde in het Engelsch (met erbar-melijke uitspraak) mede aan de Jeugd in Amerika wat hier gebeurde. We beluisterden dan het zingen van „Rijst op, rijst op voor Jezus“. Dat oprispen ging nogal ongelijk, we hoorden tenminste twee koren tegen elkaar in zingen.

Eerste spreker was Dr. J. J. Franck, Ned. Herv. Pred. te Utrecht. Ons werd medegedeeld dat half Nederland op Amerikaanse schoenen loopt, maar dat er nog meer is dat ons (Amerika en Nederland) samenbindt n.l. „het geloof in Jezus Christus, de redder der wereld“.

De Amerikaanse vrienden hebben het geheim van de atoom-bom, maar ook het geheim van het geloof in Jezus Christus. Nu gaat het er om ons geloof in Zijn dienst te stellen. Gij moogt van Christus zijn. Neem niet een afwach-tende houding aan. Rijst op, rijst op voor Jezus.

De Roomsche Katholieke zangeres Mevrouw Jo Vincent zong in het Engelsch na deze toespraak van Dr. Franck: „Jezus is de weg, de waarheid en het leven — En Hij is van mij, van mij“, dit lied werd door de groote menigte overgenomen.

Hierna was het woord aan Dr. Barkey Wolf, Gereformeerd Predikant te Den Haag.

Als ge niet voor Christus kiest, zult ge toch iets anders moeten kiezen. Ge kunt niet leven zonder op iets te leunen.